

**ANALYYSIN KOHTEENA ASiantuntijavallan
KÄSITE JA VALTAMUODON ILMENEMINEN
LÄNSI-UUDENMAAN HYVINVOINTIALUEEN
ALUEVAALITULOSSA**

Annika Rissanen
Kandidaatintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Annika Rissanen	
Työn nimi Analyysin kohteena asiantuntijavallan käsite ja valtamuodon ilmeneminen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aluevaalitulosissa	
Oppiaine Valtio-oppi	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 25 sivua
Tiivistelmä <p>Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena on tarkastella asiantuntijavallan käsitettä itsenäisenä terminä, ja havainnollistaa esimerkin avulla, kuinka valtamuoto näyttäytyy suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkielman ensimmäisessä osiossa sovellan Walker & Avant käsiteanalyysimallia vuodelta 1988 käsiteanalyysin toteuttamiseksi. Mallin avulla tutkin käsitteen käyttöä, sen ominaispiirteitä, sekä lähikäsitteitä.</p> <p>Tutkielman toisessa osiossa tutkin, miten asiantuntijavalta näyttäytyy kevään 2022 aluevaalien vaalitulosissa. Olen rajannut aineiston käsittelemään niitä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aluevaltuustoon ehdolla olleita sekä valtuustoon valittuja, joilla on sote-alan koulutus- tai ammattitausta. Tarkoitukseni on selvittää juuri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osuutta aluevaltuuston kokoonpanossa. Aineistonani hyödynnän Oikeusministeriön vaalitietojärjestelmää sekä Ylen vaalitulospalvelua. Koulutus- ja ammattitaustaa koskevien tietojen varmistamiseksi olen hyödyntänyt Valviran ylläpitämää JulkiTerhikki-järjestelmää.</p> <p>Käsiteanalyysi osoittaa, että asiantuntijavallan käsitteelle ei ole olemassa yhtä aukotonta määritelmää, mutta sitä voidaan tarkentaa käyttöesimerkkien ja ominaispiirteiden kautta. Analyysin myötä asiantuntijavallan ominaispiirteinä voidaan pitää muun muassa tietoperustaisuutta, legitimitettä, sekä vaikuttavuutta päätöksentekoon. Puolestaan aluevaalitulosanalyysin yhtenä lopputulemana on sote-alan asiantuntijoina toimivien aluevaltuutettujen suuri määrä, mikä on havaittavissa yli puoluerajojen.</p>	
Asiasanat asiantuntijavalta, käsiteanalyysi, aluevaalit	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	7
2.1	Walker & Avant käsiteanalyysimalli	8
3	VAR SINAINEN KÄSITEANALYYSI	10
3.1	Analysoitavan käsitteen valinta.....	10
3.2	Käsiteanalyysin tavoitteet.....	11
3.3	Analysoitavan käsitteen käyttöesimerkit	12
3.4	Käsitteen ominaispiirteet	15
3.5	Lähikäsitteiden nimeäminen.....	16
4	ANALYYSIN KOHTEENA KEVÄÄN 2022 ALUEVAALIT	18
4.1	Kohdeilmion rajaus ja esittely.....	19
4.2	Ehdokasasettelu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella.....	20
4.3	Vaalitulosten erittely ja analyysi.....	21
4.4	Koulutustaustaan perustuvan analyysin ongelmallisuus	23
5	POHDINTA	25
	Lähteet.....	28

1 JOHDANTO

Tässä kandidaatintutkielmassa tulen tarkastelemaan asiantuntijavallan käsitettä, sen määritelmiä, sekä sitä, kuinka asiantuntijavalta näkyy nykypäivänä suomalaisessa yhteiskunnassa. Varsinaisesti kiinnostus tutkia juuri tätä käsitettä nousi kevään 2022 aluevaalien aikaan. Aluevaalit ovat osa pääministeri Sanna Marinin hallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuskokonaisuutta. Mittava sotepalveluiden rakenneuudistus on pitkän valmistelun vaatinut reformi, jonka tarkoituksena on varmistaa yhdenvertainen palveluiden saanti ympäri Suomen. Uudistuksen myötä suomalainen vaalitradiotio saa täydennystä uusien aluevaalien muodossa. Ensimmäistä kertaa Suomen historiassa vaaleilla valitaan aluevaltuustot uusille perustetuille hyvinvointialueille. Jo varhain ennen varsinaisen äänestyksen alkamista, media spekuloi, keistä uudet aluevaltuustot koostuisivat ja ketkä päättäisivät sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden että pelastustoimen toteuttamisesta Suomessa. Edustajien ehdolle asettautumisessa nähtiinkin poikkeavuutta esimerkiksi kuntavaaleihin peilaten. Kansallisen politiikan pariin oli löytänyt tiensä entistä enemmän juuri sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen omaavia alan ammattilaisia. Tämän ilmiön tarkempi tarkastelu herätti kiinnostukseni. Vallan eri muotojen käsittely on yksi politiikan tutkimuksen klassikkoteemoista. Tutkielmassani tulen keskittymään julkiseen vallankäyttöön, ja niihin toimijoihin, joiden vallankäytön oikeutukseen on voinut vaikuttaa tietty asiantuntijuuden status. Asiantuntijuuteen perustuva mandaatti käyttää julkista valtaa ei suinkaan ole ainoa peruste legitimoitua vallankäyttöä, vaan on olemassa lukemattomia perusteita riippuen valtiomuodosta, kuinka valta ja sen käyttö on oikeutettu tietyille toimijoille.

Tutkimukseni menetelmäksi valikoitui käsiteanalyysin toteuttaminen käsitteestä 'asiantuntijavalta'. Käsitteen tarkempi analysointi auttaa hahmottamaan sen kerroksisuutta sekä mahdollisia suhteita muihin käsitteisiin. Käsitteiden määrittelyä voidaan pitää työkaluna, jonka avulla tieteenalalle ominainen kieli muovautuu ja saadaan uusia konstruktioita. Määritelmien kautta pystytään jäsentämään kompleksisten ilmiöiden luonnetta. Toiminnan päämääränä ei kuitenkaan ole saavuttaa yhtä tiivistelmää määritelmästä, sillä käsitteet ovat laadultaan muuttuvia niiden käytön ja ajan mukaan. Suomen kielellä julkaistua tieteellistä tutkimusta asiantuntijavallan käsitteen määrittämisestä on rajallinen määrä sovellettavissa tässä tutkimuksessa, sillä ilmiöstä puhuttaessa on käytetty sen rinnakkaiskäsitteitä, kuten 'virkamiesvalta' tai 'teknokratia'. Valitun pääkäsitteen tarkan analyysin toteuttamiseksi, olen pidättäytynyt pitämään rinnakkaiskäsitteiden tarkemman tutkimisen minimissään. Tutkimukseni ensisijaisena tavoitteena on tutkia asiantuntijavallan käsitteelle annettuja määritelmiä, sekä havainnollistaa esimerkkitapauksen avulla, kuinka valtamuoto ilmenee kevään 2022 aluevaalien vaalituloksissa sote-alan asiantuntijoiden osalta. Ehdokkaiden koulutus- ja ammattitaustojen analysoinnin aineistona käytän Oikeusministeriön vaalitietojärjestelmää sekä Ylen vaalitulospalvelua. Tietojen paikkansapitävyyden varmistamiseksi hyödynnän Valviran ylläpitämää JulkiTerhikki-järjestelmää.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Kuinka asiantuntijavallan käsite määritellään? / Mitkä seikat tekevät asiantuntijavallan käsitteestä itsenäisen käsitteen?
- Millä tavoin asiantuntijavalta ilmenee tarkasteltavissa aluevaalituloksissa keväällä 2022?

Ensimmäisen luvun tutkielman aiheen, aineiston ja tutkimuskysymysten esittelyn jälkeen luku 2 taustoittaa tarkemmin käsiteanalyysia tutkielmani menetelmänä. Poliitiikan tutkimuksessa käsitteitä on tyypillisesti tutkittu käsitehistoriallisesta näkökulmasta käsin, jolloin pyritään luomaan ymmärrystä siitä, kuinka käsite on kehittynyt, millaisia merkityksiä sille on ajansaatossa annettu, ja

siihen, millaisissa yhteyksissä käsitettä on käytetty. Tutkielmani analyysin lähestymistapa poikkeaa tästä tutkimusperinteestä, sillä tulen hyödyntämään Walker & Avant (1988) käsiteanalyysimallia analyysin toteuttamiseksi, sillä tutkielman painotus on käsitteen piirteiden tutkimisessa. Kolmannessa luvussa käsittelen valittua käsitettä seikkaperäisemmin edellä mainitun mallin mukaisesti. Neljännessä luvussa analysoin aluevaalien ehdokasasetteluja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella sekä sen valtuustoon valittujen taustoja koulutus- ja ammattitaustan näkökulmasta. Lisäksi analysoin, kuinka sote-alan asiantuntijuus näkyy aineistossani. Alaluvussa 4.4 avaan myös sitä problematiikkaa, jota kohtasin näitä tietoja kerätessäni. Viidennessä luvussa pohdin, millainen merkitys 'asiantuntijavaalituloksella' on.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ

Näsin mukaan käsiteanalyysi tulee nähdä prosessina, jossa pyritään jonkin käsiteongelman ratkaisuun tavoitteellisen analyysin, pohdinnan, ja muiden jo olemassa olevien käsitteiden hyödyntämisen kautta. Analyysin pohjalta voi syntyä täysin uusi käsite tai vakiintuneen käsitteen modifiointi. (Näsi, 1980, 10.) Poliitiikan tutkimuksessa käsitetutkimus nähdään empiiristä ja teoreettista tutkimusmenetelmää yhdistelevänä lähestymistapana. Käsitetutkimus lähestyy tutkimuskohdettaan kielellisestä näkökulmasta, jolloin lingvistisin keinoin pyritään jäsentämään yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Puusan (2008) mukaan käsiteanalyysi pyrkii jäsentämään valitun käsitteen käsiteltäviin osiin, joiden avulla luodaan ymmärrystä muun muassa käsitteen määrittelyyn, sen ominaispiirteisiin ja suhteisiin, joita sillä on lähikäsitteiden suhteen. Menetelmän keskiössä on käsitteen kielellinen ja teoreettinen suhde. Käsitteen kielellinen ulottuvuus korostuu, kun tarkastellaan käsitehistoriaa ja sen lähi- ja vastakäsitteitä. Näiden kautta myös ominaispiirteiden erittely virtaviivaistuu. (Puula, 2008, 35–39.) Tutkimusmenetelmänä käsitetutkimus on monikäyttöinen, eikä sen soveltaminen ole sidottu vain tiettyyn tieteenalaan. Käsiteanalyysin toteuttamiseksi on luotu usean tyyppisiä malleja, joissa monissa on samankaltaisuutta toisiinsa nähden. Eroavaisuudet eri mallien välillä juontuvat pitkälti siitä, missä järjestyksessä eri analyysin vaiheet toteutetaan, ja millaisia päällekkäisyyksiä niiden osien toteuttamisessa on. (Puusa, 2008, 36–39.) Käytettävä malli tulisi valita sen mukaan, mihin haluaa erityisesti keskittyä tutkimuksessaan.

Peruskäsitteiden määrittelyn kautta tehdään tieteen kenttään rajauksia ja tarkennuksia. Käsitetutkimus ja termien määrittely ohjaavat tieteellisen sanaston kehityksen suuntaa. Näin syntyy jollekin tieteenalalle ominainen ”kieli”, oma terminologiansa. (Näsi 1980, 21.) Käsitteellä voi olla universaalimpi määritelmä, mutta myös tiedealasisidonnainen merkitys, joka on erillään arkikielestä. Tieteen kieli kehittyy juuri määritelmien ja terminologian analysoinnin myötä, kun taas arkikieli muovautuu sen käyttäjien ja sidotun ajan mukaan.

2.1 Walker & Avant käsiteanalyysimalli

Tässä tutkielmassa tulen soveltamaan laajalti käytettyä Walkerin ja Avantin käsiteanalyysimallia vuodelta 1988. Tämä valittu analyysimalli sisältää seuraavat kahdeksan vaihetta:

1. Analyysin käsitteen valinta
2. Käsiteanalyysin tarkoitus ja tavoitteet
3. Analysoitavan käsitteen käyttöesimerkit
4. Analysoitavan käsitteen ominaispiirteiden erittely
5. Malliesimerkin muodostaminen
6. Lähikäsitteiden nimeäminen
7. Ennakkoehtojen ja seurausten tunnistaminen
8. Empiirinen tarkastelu

Walkerin ja Avantin (1988) malli on muovautunut John Wilsonin 1960-luvulla julkaiseman hoitotyöhön perustuvan mallin pohjalta. Vaikka alun perin Wilsonin (1969) malli on tehty hoitotyössä sovellettavaksi, soveltuu se muiden mallien tapaan tieteenalasta riippumatta käytettäväksi tieteellisen tutkimuksen menetelmänä. (Puusa 2008, 39.) Walkerin ja Avantin mukaan käsiteanalyysin tarkoituksena on tarkastella valitun käsitteen ominaisuuksia, ja puntaroida samankaltaisuuksia ja eroavuuksia, jotta sen varsinainen konstruktio saadaan esiin. (Walker & Avant 1992, 39–40.)

Tiivistetysti voidaan ajatella, että tällaisen analyysin tehtävänä on eritellä sanan eri merkityksiä ja niiden suhteita lähi- ja vastakäsitteisiin nähden. Tutkielman käsiteanalyysin osion olen rajannut keskittymään Walkerin ja Avantin mallin vaiheisiin 1–4 sekä vaiheeseen numero 6, sillä ne ovat tutkimuskysymysten kannalta kaikista relevantimmat.

Käsiteanalyysi on monikäyttöinen metodi hahmottamaan abstraktejakin ilmiöitä kielellisin keinoin. Tällainen sanan pilkkominen osiin voi edesauttaa käsitteiden välisten suhteiden oivaltamisessa ja näin niiden liittämistä käsittämään jotakin ilmiötä. Käsitteiden määrittelyn perimmäisenä tarkoituksena on nimetä ja täsmentää jokin tapaus tai idea, jotta jatkossa sen merkitys on kaikille tieteen tekijöille sama tai lähes sama. Pyrkimys tällaiseen kollektiiviseen konsensukseen yksiselitteisestä määrittelystä on lähinnä tarkoitus, ei tavoite, joka saavutetaan tiedeyhteisössä vain harvan käsitteen kohdalla.

3 VARSINAINEN KÄSITEANALYYSI

3.1 Analysoitavan käsitteen valinta

Walkerin ja Avantin käsiteanalyysimallin ensimmäinen vaihe tutkittavan käsitteen valinta saattaa olla vaiheista haastavin. Käsitteen valintaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta valittu termi ei ole liian laaja-alainen sateenvarjotermi eikä myöskään sellainen, jonka aihepiiri ei tutkijaa innosta. Tässä vaiheessa rajausten tekemisen tärkeys korostuu, ettei analyysin kohde ja sen aineisto muutu ylitsepääsemättömän suureksi. Puusan mukaan käsitteen valinnassa tulisi huomioida sen asianmukaisuus muiden tutkimuksen osien suhteen. (Puusa 2008, 39.) Tämä aspekti toteutuu valitsemani käsitteen kohdalla, sillä myöhemmin tutkielmassani tulen soveltamaan käsitteen käyttöä esimerkkitapauksen avulla.

Valitsin analyysini kohteeksi asiantuntijavallan käsitteen inspiroituneena kevään 2022 aluevaalien teemoista. Tällöin mediassa oli paljon pinnalla puolueiden ehdokasasettelut, sillä kyseessä oli historialliset uudet vaalit, joissa valittaisiin Suomen hyvinvointialueiden edustajat. Vallan jakautuminen ja sen eri muodot ovat politiikan tutkimuksen klassikkokysymyksiä, joten aihepiiri itsessään oli minulle jo ennestään tuttu. Jouduin tekemään tiettyjä tarkennuksia aiheen suhteen, jotta tutkimuksen

pääpaino pysyisi käsiteanalyysin toteuttamisessa. Esimerkiksi aiheeseen tiivistä liittyvän äänestystradition tarkempi tutkiminen jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska haluan tutkimuksessani keskittyä ymmärtämään poliittisen vallan ja asiantuntijuuden välistä suhdetta tarkemmin.

Tässä tutkielmassa asiantuntijavallalla tarkoitan sellaista vallan muotoa, jossa vallanoikeutuksena toimii ammattitasoinen asiantuntijuus päätettävien asioiden teemojen osalta. Itse asiantuntijavalta valtamuotona ei ollut tullut minua vastaan opinoissani, mutta erinäisissä yhteyksissä olin kuullut sitä käytettäneen. Ennen tarkempaa tutustumista käsitteeseen, pidin asiantuntijavallan määritelmää kapeampana kuin se osoittautui olevan. Koin sen tarkoittavan sananmukaisesti vallanjakoa sellaisille toimijoille, jotka omaavat joko koulutuksen tai vankan kokemuksen myötä sellaisen asiantuntijuuden pääoman, joka antaa tälle ryhmälle oikeutuksen toimia itsenäisenä vallankäyttäjänä osana demokraattista hallintoa. Alkuperäisessä määritelmänsäni on huomattavissa laajoja puutteita, jotka saavat tarkennuksia tutkielman seuraavissa osissa.

3.2 Käsiteanalyysin tavoitteet

Käsiteanalyysimallin toisessa vaiheessa on selvennettävä tekeillä olevan analyysin tarkoitus ja tavoitteet. Tämän vaiheen tarkoituksena on tiivistää lukijalle, miksi analyysi on toteutettu, ja kuinka analyysin tuloksia tullaan soveltamaan. (Walker & Avant, 1992, 42.) Puusan mukaan tavoitteiden sanoittaminen on tärkeää, jotta lukija pystyy arvioimaan analyysin lopputulemaa (Puusa, 2008, 39).

Tutkielman johdantoluku esitteli tarkennetusti ne tavoitteet, joihin tutkielman toteuttaminen pyrkii vastaamaan. Tiivistetysti sanoen tavoitteenani on tarkastella asiantuntijavallan käsitettä analyysin keinoin sekä luoda tarkempi käsitys valtamuodon ilmentymisestä suomalaisessa yhteiskunnassa aluevaalitulosten muodossa. Tavoitteiden asettamisen yhteydessä olen tehnyt tiettyjä tarkennuksia tutkittavan käsitteen

käyttötapoihin liittyen, kuten keskittymisen sen käyttöön tieteen kielessä. Asettamiin tavoitteisiin pääsemiseksi, on tärkeä hahmottaa käsitteen ilmenemisen kontekstia ja sitä asiayhteyttä, jossa tulen käsitettä erittelemään.

Motiivi käsiteanalyysin toteuttamisessa on lisätä tietoa siitä, kuinka poliittista valtaa käyttävät myös sellaiset tahot, jotka eivät ole yhtä näkyvässä asemassa esimerkiksi kansanedustajiin tai ministereihin nähden. Suomessa julkisesti käytävä poliittinen diskurssi henkilöityy vahvasti juuri näihin toimijoihin, mikä tavallisen kansalaisen silmissä vahvistaa yleistä kuvaa siitä, ketkä todella ovat asemansa puolesta oikeutettuja käyttämään poliittista valtaa. Tutkielma avartaa lukijan näkemystä siitä, millaisista asemista politiikkaa harjoitetaan. Huomionarvoista on pitää mielessä se, että perinteisen puoluepolitiikan parissa, mikä on politiikan ilmenemismuodoista näkyvin, vallan pysyvyys ei ole yhtä muuttumatonta kuin se on julkisen hallinnon rakenteissa ja instituutiossa siitä huolimatta, että jokaisessa julkisen hallinnon toimielimessä esiintyy politiikkaa joissakin muodoissa.

3.3 Analysoitavan käsitteen käyttöesimerkit

Seuraavassa käsiteanalyysin vaiheessa tulee selvittää käsitteen käytön eri tarkoituksia esimerkkien avulla. Tässä käsitteen käyttötapojen kartoittamisessa tulee ottaa huomioon useiden eri lähteiden käyttö, jotta analysoitavaa materiaalia on käytössä niin tieteellisistä kuin yleiskielellisistä lähteistä. Käyttöesimerkkien keruu tukee analyysin myöhempien vaiheiden toteuttamista, sillä käytettävä aineisto on tuolloin tuttua. (Walker & Avant, 1992, 42–43.)

Asiantuntijavalta käsitteen perusidea hahmottuu jo pelkästään tutkailemalla itse yhdyssanaa. Käsite koostuu kahdesta sanasta: 'asiantuntemuksesta' ja 'vallasta'. Eri kielisissä versioissa käsitteen pilkkominen osiin ei tuota edellisen kaltaista selkeää jakoa vaan niissä yhdyssana koostuu eri perus- ja määriteosista. Esimerkiksi englanninkielisissä lähteissä asiantuntijavallasta on käytetty termiä *expertocracy*, jonka voi jakaa sanoihin: *expert*, ja *ocracy*. Jyrki Reunanen tiivistää asiantuntijavallan määritelmän

kahdella tavalla. Mikäli käsitettä lähestytään vallan näkökulmasta, on se vallan laji, jonka perustana on asiantuntemus. Jos taas asiantuntemus on määritelmän keskiössä, käsitteellä tarkoitetaan sellaista tiedon käytön lajia, jossa asiantuntemusta sovelletaan vallankäytössä. Tällöin tiedon motiivina on tähdätä vaikuttamaan tahdonmuodostutumiseen ja sitä seuraavaan päätöksentekoon. (Reunanen, 1996, 1-2.)

Useissa lähteissä asiantuntijavalta esiintyy sekä ministeriöhallinnosta että eduskunnasta puhuttaessa. Näissä yhteyksissä käsitteeseen liitetään virkamieseliitin valta, jota kuvataan virkamiesvallan käsitteellä. Vaikka virkamies- ja asiantuntijavallalla on yhteneväisyyksiä, ei niitä tule käyttää aukottomasti synonyymeina. Näiden käsitteiden päällekkäisyys johtunee otaksumasta, jonka mukaan asiantuntijastatuksen omaava henkilö voi toimia virkamiehenä, ja virkamieheksi päästäkseen, on saavutettava riittävä asiantuntijuuden taso. Eero Murto tiivistää virkamiesten valta-aseman osana poliittista päätöksentekoprosessia Raimo Sailaksen sitaattiin: ”Hallitus ja eduskunta päättävät, virkamiesten rooli on valmisteleva – ministerit ovat isäntiä ja virkamiehet renkejä”. (Murto, 2014, 11.) Niin asiantuntijoita kuin virkamiehiäkin tarvitaan juuri käsiteltävien asioiden suuren määrän sekä asioiden perehtyneisyyttä vaativan luonteen vuoksi tekemään täyspäiväisesti päätöksentekoa edeltävää valmistelevaa työtä.

Reunanen esittää, että rajallista asiantuntijavaltaa voi hankkia itselleen keräämällä alan syvää tuntemusta jostain ennalta määritetystä aihealueesta, jolloin on oikeutettu osallistumaan tämän asian käsittelyyn. (Reunanen, 1996, 5). Asiantuntijan tietoperusta on laadultaan yleistietoa syvällisempää spesiaalitietoa, jota on kertynyt niin akateemisen koulutuksen kuin pitkäkestoisen käytännön perehtyneisyyden myötä. Juhani Kirjosen huomauttaa, ettei asiantuntijoiden ajatteluprosessit kuitenkaan eroa ratkaisevasti muissa toimissa olevien ihmisten ajattelusta muuten kuin koskien asiasisältöjä (Kirjonen, 1997).

Lähestulkoon synonyymien kaltainen termi asiantuntijavallalle on ekspertokratia, jossa ekspertti-sana toimii käsitteen määrittelevänä osana. Esimerkiksi ranskan kielessä suomenkielinen asiantuntija-sana kääntyy specialistiksi (*spécialiste*) tai

ekspertiksi (*expert/e*), joilla suomen kielessä on eriävä merkitys asiantuntija-sanaan nähden (MOT Kielipalvelu, 2022). Reunanen esittää tällaisten käännösten ongelmaksi tarpeettoman yksityiskohtien tietämisen. Hänen mukaansa asiantuntijavalta on laajalaisempi käsite käytettäväksi viitattaessa asiantuntemukseen perustuvaan valtamuotoon. (Reunanen, 1996, 1.)

Erityisesti englanninkielisissä aineistoissa analyysin pääkäsitteeseen viitataan käsitteellä *technocracy*. Teknokratian käsite löytyy suomenkielisistä lähteistä myös, mutta sillä on selkeä merkitysero asiantuntijavaltaan nähden. Asiantuntijavalta-käsitteen kehittyminen juontuu teknokratiasta. (Reunanen, 1996, 15.) Teknokratia-sana koostuu kreikankielisestä sanasta *tekhne*, jolla kuvataan taitavuutta (Reunanen, 1996, 1).

Yllä esitetyt käsitteen käyttöesimerkit osoittavat, että asiantuntijavaltaa käsitteleviä suomenkielisiä tieteellisiä julkaisuja ei löydy useita. Aineiston rajallisuuden vuoksi monet esimerkit ovat vieraskielistä johdettuja käännöksiä, kuten ekspertokratia-termi osoittaa. Dosentti Hanna Ylöstalo väittää artikkelissaan asiantuntijavallan roolin voimistumisesta osana demokraattista hallintoa Suomessa. Hän esittää ilmiön yhdeksi ongelmaksi sen, että asiantuntijat toimivat politiikassa ilman, että heitä olisi valittu tehtäviin vaalein eikä heihin päde samanlainen avoimuuden periaate kuin viranhaltijoihin. (Ylöstalo, 2020.) Käyttöesimerkkien moninaisuus todistaa, että käsitteille on harvoin olemassa perusteellisia määritelmiä, joita voitaisiin soveltaa kontekstista riippumatta. Pikemminkin käsitteiden määrittely tapahtuu siellä, missä yhteyksissä niitä käytetään, ja keiden toimesta. Poliitikassa esiintyvien käsitteen osalta merkityksenantojen alkuperä tarkentuu kysymällä, missä, kuinka, kuka, kirjoittaa tai puhuu politiikasta. Poliitiikan harjoittajien lisäksi esimerkiksi medially on huomattava vaikutus siihen, millaisin merkityksin käsitteitä käytetään. Riippumatta median tyyppistä, muokkaavat ne yleistä puheenpartta ja julkista keskustelua aiheesta huolimatta. Näiden seikkojen analysoinnin kautta, päästään hedelmällisempään lopputulokseen, kuin pyrkimällä antamaan käsitteelle aukoton merkitys. Asiantuntijavallan käsitteen tapaus ei ole poikkeus, sillä tietoon perustuva ammatinomainen asiantuntijuus ei ole ammattialasta tai tutkinnosta riippuvaista. Pelkästään Kunta-alan ammattinimikkeiden haku -toiminto tuottaa 942 hakutulosta hakusanalla 'asiantuntija'. Niissä

sana 'asiantuntija' toimii perusosana, jota asiantuntijuuden toimiala täydentää. Saa-dakseen kattavan käsityksen asiantuntija-ammattinimikkeiden toimialoista, on käy-tettävä synonyymien omaisia termejä, kuten 'konsultti', 'tutkija' tai 'ammattilainen'. (Keva, 2019.)

3.4 Käsitteen ominaispiirteet

Käsiteanalyysimallin neljännessä vaiheessa tulee kerätä ne käsitteen piirteet, jotka ilmaantuvat jatkuvasti siitä puhuttaessa. Aikaisemman kohdan käyttöesimerkkien keruun pohjalta kootaan yhteen ne ominaispiirteet, jotka ovat jaettuja käsitteen eri merkitysten kanssa. Tunnistettujen ominaispiirteiden avulla tarkennetaan tietyn käsitteen eroavaisuus toisiin samantyyliisiin käsitteisiin nähden. (Walker & Avant, 1992, 43-44.)

Edellisessä käsiteanalyysimallin vaiheessa esiteltiin niitä yhteyksiä, joissa asiantuntijavallan käsite esiintyy. Niissä ilmenee käsitteen tunnusomaisiksi piirteiksi seuraavat: tietoperustaisuus vallan oikeutuksessa, ongelmanratkaisu, legitimitetti, riippuvuussuhde muihin valtaapitäviin, sekä vaikuttavuus päätöksentekoon.

Riippuvuussuhteen luonne voidaan tiivistää Reunasen sitaattiin: "Asiantuntijalle kuuluu yksinkertainen tiedostus. Kun hän havaitsee jonkin uuden asian tai ongelman, hän kertoo oivalluksestaan ylijohdajalle tai ministerille. Näin asia nousee niiden tietoisuuteen, joilla on valtuudet panna se vireille." (Reunanen, 1996, 329). Sitaa-tissa ilmenee, että asiantuntijoiden rooli on pitkälti valmisteleva, mutta oikeutus osallistua asiakäsittelyyn on annettu asiaan perehtyneisyyden nojalla. Tapausesimerkit osoittavat, että toimialasta huolimatta, asiantuntijat omaavat valtarakenteissa piilevää vaikutusvaltaa, jota he käyttävät esimerkiksi osallistuessaan poliittisten päätösten sisältöjen laatimiseen. Reunasen mukaan tällainen vaikutusvalta näkyy asiantuntijoiden toimessa sovittaa tieteellisten havainnot operatiivisiksi poliittisiksi suosituksiksi lausuntojen ja luonnosten muodossa (Reunanen, 1996, 2-5). Asiantuntijavallan vaikuttavuuden ongelmana voidaan nähdä juuri vaikutuskanavien yksinkertaisuus. Toisaalta päätöksentekoa ei tule nähdä vain lineaarisena prosessina, jolla on selkeä alku

ja loppu. Asiantuntijavallan näkökulmasta varsinaiseen päätökseen päätymistä tärkeämpää on itse päätöksen yksityiskohtaisen sisällön muotoutumisen prosessit, joissa heidän vaikutusmahdollisuutensa piilevät.

3.5 Lähikäsitteiden nimeäminen

Seuraavassa käsiteanalyysimallin kohdassa tulee esitellä analysoitavan käsitteen lähikäsitteitä, joiden avulla lukija pystyy jäsentämään sitä, mitä käsite ei ole. Walkerin ja Avantin mukaan lähikäsitteillä tarkoitetaan sellaisia analysoitavalle pääkäsitteelle läheisiä käsitteitä, jotka omaavat joitakin ominaispiirteitä, mutta ei kaikkia, joilla voidaan katsoa olevan suhde tai merkitys pääkäsitteeseen nähden. (Walker & Avant, 1992, 45.)

Aineiston ja lukemani pohjalta löysin asiantuntijavallan lähikäsitteiksi kauaskantoisuuden, asiantuntemuksen, tiedonannon sekä kompetenssin. Asiantuntijavallan käsitteeseen liittyy vahvasti kysymys siitä, miten itse asiantuntemus määritellään, ja milloin osaaminen on saavuttanut riittävän korkean tason, jotta sen voidaan katsoa olevan asiantuntemusta. Sitä ei pysty varmistamaan pelkästään arvioimalla suoritettuja tutkintoja vaan tarvitaan jotain sellaista näyttöä, joka vahvistaa ”näkymättömän” kompetenssin korkean tason. Reunanen toteaaakin, ettei nimellinen ja todellinen asiantuntemus aina osu yksiin. (Reunanen, 1988, 4)

Kuten aiemmin on jo todettua, että asiantuntijavaltaa käyttäville tahoille on olennaista päätöksenteon valmisteluun osallistuminen. Vaikka heidän toimensa keskittyvät sisältöjen muotoiluun, on heidän tekemisillään kauaskantoisia vaikutuksia, sillä heidän työpanokseensa perustuen päätettäväksi tulevat asiakokonaisuudet rakentuvat. Toisin sanoen päätäntä- ja toimeenpanovaltaa käyttävien toimijoiden päätösratkaisuun huipentuva prosessi pohjautuu asiantuntijoiden toimenkuvaan sekä heidän tietoperustaansa. Päätäjille välitetty asiantuntijavalmisteltu tieto ohjaa päätöksenteon suuntaa. Tiedonantajan roolin lisäksi asiantuntijavaltaa käyttävä voidaan nähdä myös laajemmin yhteiskunnallisena keskustelijana tai valistajana (Reunanen, 1988, 12).

Tällöin asiantuntemus ei rajoitu valtakoneiston rakenteisiin, vaan voi kirvoittaa ja suunnata kansalaisten käymää julkista keskustelua jonkin asian tiimoille. Asiantuntijoiden kompetenssi ja substanssiosaaminen tulee nähdä pikemminkin yhteiskunnan resursseina, joka on hyödynnettävissä yhteisön kehittämiseksi, oli kyse sitten julkishallinnollisesta instituutiosta tai muusta organisaatiosta, jossa heidän osaamistaan sovelletaan.

4 ANALYYSIN KOHTEENA KEVÄÄN 2022 ALUEVAALIT

Kesällä 2021 Sanna Marinin hallitus saattoi loppuun vuosien valmistelun vaatineen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen eduskunnan hyväksytyä esityskokonaisuuden. Niin kutsuttu sote-uudistus on osa Marinin hallitusohjelman päätavoitetta: ”Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi”. Hallitusohjelmassa todetaan, että tämän sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen tavoitteena on uudistaa palvelujärjestelmää niin, että se kaventaa olemassa olevia hyvinvointi- ja terveyseroja, takaa perustason palveluiden yhdenvertaisen saavutettavuuden ja keventää kuntien taloudellista vastuuta palveluiden pääasiallisena järjestäjänä ja rahoittajana. (Valtioneuvosto, 2019.)

Näiden seikkojen toteutumiseksi Suomi on jaettu 21 hyvinvointialueeseen neljäksi toimikaudeksi kerrallaan. Sote-uudistuksen yhteydessä perustettavat 21 hyvinvointialuetta ovat valtiosta ja kunnista erillään olevia julkisoikeudellisia yhteisöjä, jotka toimivat alueillaan autonomisesti. Uudistuksen myötä vastuu palveluista siirtyy kunnilta uusille hyvinvointialueille, joissa päätäntävaltaa käyttävät vaaleilla valitut aluevaltuustot. Poikkeuksena tähän tekevät Helsingin kaupunki sekä Ahvenanmaan maakunta, joita uudistus eikä aluevaaleissa äänestäminen ei koske. Näillä poikkeusalueilla palveluiden järjestäminen tapahtuu itsenäisesti. Aluevaltuuston koko määräytyy hyvinvointialueen asukasluvun mukaan asettuen 59–89 edustajamäärän välille. (Vaalit.fi, 2021.) Aluevaltuuston tehtäviin kuuluvat muun muassa oman hyvinvointialueen toimintakyvystä huolehtiminen ja taloudesta päättäminen. Ennen uudistusta

sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä vastasivat kuntayhtymät ja kunnat. Joitakin järjestämisvastuita jää uudistuksesta huolimatta näille toimijoille, joista esimerkkinä ympäristöterveydenhuolto, joka huolehtii terveellisen elinympäristön ylläpitämisestä. Lisäksi valtion rooli pelastustoimen ohjaamisessa kasvaa entisestään, jolla pyritään mahdollistamaan palveluiden saatavuuden yhdenmukaisuus valtakunnallisesti. (Soteuudistus.fi, 2021.)

4.1 Kohdeilmiön rajausta ja esittely

Tarkoitukseni on selvittää, miten asiantuntijavalta on tunnistettavissa ensimmäisten aluevaalien ehdokasasettelussa sekä vaalituloksissa ja sen kautta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aluevaltuuston kokoonpanossa. Varsinaisen vaalipäivän sunnuntain 23.1.2022 päätteeksi vaaleissa valittiin yhteensä 1379 aluevaltuutettua (Tilastokeskus, 2021). Valtuustojen ja valtuutettujen suuren määrän vuoksi, olen rajannut tarkasteltavan aineiston käsittelemään Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen ehdokkaita ja vaaleilla valittuja aluevaltuutettuja. Vaalitulosten erittelyssä tulen hyödyntämään Ylen vaalitulospalvelua. Sen esittämä data perustuu Oikeusministeriön vaalijärjestelmään.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kattaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen Raaseporin, Hangon, Inkoon, Siuntion, Lohjan, Karkkilan, Vihdin, Kirkkonummen, Espoon ja Kauniaisten alueilla. Valtuustoon valittiin yhteensä 79 edustajaa. Näistä 10. kunnasta eniten paikkoja sai väkiluvultaan suurimman kunnan Espoon ehdokkaat (47 valittua valtuutettua), ja vähiten Karkkilasta, Inkoosta ja Hangosta, joista kaikista valittiin yksi edustaja. Siuntion kunta oli ainoa näistä 10. kunnasta, joista yhtäkään edustajaa ei tullut valituksi. Aluevaltuustoon tuli valituksi valtuutettuja seuraavista puolueista: Kansallinen Kokoomus, Suomen Sosiaalidemokraattinen puolue, Suomen ruotsalainen kansanpuolue, Vihreä liitto, Perussuomalaiset, Vasemmistoliitto, Suomen Keskusta, Suomen Kristillisdemokraatit, Valta kuuluu kansalle, sekä Liike Nyt. (Yle Vaalitulospalvelu, 2022.)

Valtakunnallisesti tarkasteltuna aluevaalien osalta äänestysaktiivisuus jäi matalaksi esimerkiksi verraten vuoden 2021 kuntavaaleihin. Tuolloin 55,1 % äänioikeutetuista äänesti, kun taas ensimmäisten aluevaalien äänestysprosentti oli 47,5 prosenttia koko maassa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue mukaili muiden hyvinvointialueiden äänestysaktiivisuutta, jättäen sen alle 50 prosenttiin. Alueen 372 739 äänioikeutetuista äänensä antoi vain 48 %. (Yle Vaalitulospalvelu, 2022.)

4.2 Ehdokasasettelu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella ehdolle asetui 748 ehdokasta 15 eri puolueesta, ja yhdestä sitoutumattomien yhteislistalta. Seuraavat puolueet olivat vaaleissa edustettuina: Valta kuuluu kansalle (VKK), Perussuomalaiset (PS), Kansallinen Kokoomus (Kok.), Liike Nyt, Suomen Sosiaalidemokraattinen puolue (SDP), Suomen kommunistinen puolue (SKP), Suomen Keskusta (Kesk.), Vihreä liitto (Vihr.), Vasemmistoliitto (Vas.), Suomen Kristillisdemokraatit (KD), Suomen Ruotsalainen kansanpuolue (RKP), Kristallipuolue, Liberaalipuolue, Eläinoikeuspuolue, Piraattipuolue sekä Uudenmaan sitoutumattomien Länsi-Uudenmaan yhteislista. (Oikeusministeriö, 2022.) Vaikka kaikista näiden 16:sta ryhmän listoilta ei tullut valituksi edustajia, tulen seuraavaksi esittelemään, kuinka ehdokkaissa sote-alan asiantuntemus oli edustettuna. Myöhemmin tulen erittelemään valtuustoon valittujen 79 valtuutetun sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutustaustan osalta. Analyysin aineistona toimii Oikeusministeriön tieto- ja tulospalvelu, johon on kerätty tiedot edustajien kotikunnasta sekä ammatista (Oikeusministeriö, 2022). Mikäli ehdokas on ilmoittanut palveluun toimivansa sosiaali- tai terveysalan toimialalla, olen tarkistanut ammattioikeustiedot Sosiaali- ja terveydenalan lupa- ja valvontaviraston Valviran ylläpitämästä JulkiTerhikki-järjestelmästä (Valvira, 2022).

Koulutuksellisen ja ammatillisen taustan analyysin toteutin taulukoimalla ehdokkaat edustamiensa puolueiden mukaisesti, sillä juuri koulutus- ja puolueitaustan välinen suhde on tarkasteluni kohteena. Lisäksi halusin pohtia, mahtaako

asiantuntijavalta näkyä ideologisesti jollain tavalla. Ehdokasmääriltään suurimmat puolueet olivat vihreät (98 kpl), kokoomus (97 kpl), SDP (97 kpl), RKP (97 kpl) ja perussuomalaiset (97 kpl). Analyysi keskittyy enimmäkseen näihin puolueisiin, sillä ne ovat suuruudeltaan hyvin verrattavissa toisiinsa.

Laskennallisesti eniten sote-alan asiantuntijoita löytyi SDP:stä. Miltei joka kolmas (32,9 %) puolueen edustajista oli koulutustaustaltaan sote-alan korkeakoulutettu. Lähes kolmasosaan ylsi myös RKP:n ehdokkaat, joiden riveissä asiantuntijoita oli toiseksi eniten (27,8 %). Muiden suurpuolueiden kokoomuksen ja vihreiden prosentit olivat reilun 20 % luokkaa. (Vihr. 21,4 %, Kok. 20,6 %) Ehdokaslukujen perusteella suurimpien puolueiden joukkoon lukeutuvan perussuomalaisten ehdokkaissa oli vähiten alan asiantuntijoita. Heidän osuutensa jäi noin 7,2 prosenttiin. Pienpuolueiden ehdokkaissa sote-alan asiantuntijuus oli harvinaisempaa, ja yhteenlaskettuna jäi alle 5 ehdokkaan lukumäärään. Huolimatta siitä, että analyysin kohteena on asiantuntijavallan näkökulmasta tarkastella sote-alan asiantuntijuuden ilmenemistä aluevaalien ehdokasasettelussa, löytyi ehdokkaista korkeasti koulutettuja ja asiantuntija-ammassa työskenteleviä kiinnittämättä tarkempaa huomiota ehdokkaiden puoluetähtäisiin.

4.3 Vaalitulosten erittely ja analyysi

Ylen tulospalvelu tarjoaa valituista ehdokkaista perustietoja, jotka auttavat tarkemman analyysin toteuttamisessa. Tarkastelen lähinnä annettuja tietoja koskien valtuutettujen ilmoitettua ammattia, mahdollisia luottamustoimia sekä edustamaansa puoluetta. Koska kokoomus, SDP, RKP ja vihreät saivat Länsi-Uudellamaalla eniten edustajiaan valtuustoon, analyysini keskittyy pitkälti näiden puolueiden edustajiin.

Kaikista Länsi-Uudenmaan aluevaltuustoon valituista 79 edustajasta 57 heistä toimi jonkinlaisessa luottamustoimessa. Tulospalvelussa nämä toimet on eritelty seuraavasti: kansanedustaja, tai kansanedustaja sekä kunnanvaltuutettu, tai pelkästään kunnanvaltuutettu, tai ei luottamustehtäviä. Loput edustajista (22 kpl) ilmoitti, että he eivät toimi missään edellä mainituista luottamustehtävissä. Eniten

luottamustehtävissä toimi kokoomuksen edustajia (7kpl) joko kaupungin- tai kunnanvaltuutettuina ja/tai kansanedustajana. Vähiten luottamustoimissa olevia valtuutettuja edusti SDP:tä ja kristillisdemokraatteja, joissa molemmissa oli yksi kaupunginvaltuutettu tai kansanedustaja. (Yle Vaalitulospalvelu, 2022.)

Asiantuntijavallan tarkastelun näkökulmasta erityisen kiinnostavaa dataa tuottaa valtuutettujen ilmoittamat tiedot koskien ammatteja ja koulutustaustaa. Olen kerännyt Ylen vaalitulospalvelun pohjalta ne valtuutetut, joilla on jonkin sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutus joko ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa suoritettu. Lähes puolella (44,3 %) valtuutetuista tällainen koulutus löytyi. Yleisimpiä ammattinimikkeitä olivat erikoislääkäri ja sairaanhoitaja (AMK). Määrällisesti sekä prosentuaalisesti mitattuna eniten sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutettuja oli sosiaalidemokraatteja edustavilla valtuutetuilla. SDP:n 13:sta valtuutetusta 10:llä oli tällainen koulutustausta. Toiseksi eniten sote-alan ammattilaisia löytyi RKP:n edustajista, joista 12:sta valtuutetusta puolella oli alan korkeakoulututkinto. Kolmanneksi eniten tällaisia edustajia löytyi edustajamäärältään suurimman puolueen kokoomuksen edustajista. Vihreät ylsivät myös kolmanneksen asiantuntijoiden osuuteen. Lukuun ottamatta Liike Nyt -puoluetta, jokaisen puolueen riveistä löytyi vähintään yksi edustaja, jolla oli sote-alan korkeakoulutus. (Yle Vaalitulospalvelu, 2022)

Luvussa 4.3 esittelin lukuja siitä, miten sote-alan asiantuntijat ovat eri puolueiden ehdokkaissa edustettuina. Asiantuntijuus korostui tiettyjen puolueiden kohdalla niin ehdokaslistoilla kuin valtuustoon valituissa edustajissa. Ehdokkaiden taustoista saadut tiedot ilmentävät, kuinka alan asiantuntijuus on nähtävillä pienemminkin koluokan otannassa, kun tarkastelun kohteena on 79 aluevaltuutettua. Voidaan todeta, että edellisessä luvussa todetut tiedot jäljittelevät pääosin koulutus- ja ammattitaustojen osalta varsinaiseen aluevaltuustoon valittujen edustajien taustoja. Suurempia poikkeuksia ehdokasmäärältään suurimpien puolueiden asiantuntijoiden osuuksissa ei ollut huomattavissa. Merkillepantava poikkeus ilmeni kuitenkin Suomen Kristillisdemokraattisen puolueen valtuutettujen ja ehdokkaiden kohdalla. Kristillisdemokraattien kahdesta valtuutetusta molemmat olivat erikoislääkäreitä, joten prosentuaalisesti mitattuna se ylittää edustajamääriltään suurimpien puolueiden kokoomuksen,

SDP:n, RKP:n ja vihreiden asiantuntijaosuudet. Vaikka puolue ei lukeutunut ehdokasmäärältään (47 kpl) suurimpien joukkoon, sijoittui se ehdokkaiden sote-alan osajien osuuden (10 kpl) perusteella suurempien puolueiden joukkoon yli 20 % osuudella.

4.4 Koulutustaustaan perustuvan analyysin ongelmallisuus

Ehdokkaiden koulutustaustaa analysoidessa ilmeni tiettyjä ongelmia, jotka liittyivät pääasiassa tieto- ja tulospalveluun ilmoitettuihin tietoihin koskien ammattia ja koulutustaustaa. Ammattinimikkeet, kuten 'terapeutti' tai 'sosiaalihjaaja' eivät ole sellaisinaan sosiaali- tai terveydenhuollon ammattioikeutta vaativia ammatteja, joten niiden perusteella ei ole pystynyt todentamaan ehdokkaan koulutustaustaa JulkiTerhikki-järjestelmästä. Terapeutti-nimikkeen käyttö ei ole lailla säädeltyä, jolloin kuka tahansa, koulutustaustasta riippumatta voisi sitä käyttää. Sosiaalihjaajan tapauksessa ehdokkaalla saattaa olla suoritettu AMK-tutkinto sosiaalialalta, mutta mikäli sitä ei ole ammattinimikkeen yhteydessä ilmoitettu, en ole huomionnut näitä tapauksia sote-alan korkeakoulutettujen lukumäärässä.

Suomessa sosiaali- ja terveysalan ammattioikeuksista vastaa Sosiaali- ja Terveysministeriön (STM) alaisuudessa toimiva valvontaviranomainen Valvira. Sen yhtenä päätehtävistä on laillistaa, valvoa ja säädellä sote-alalla toimivia yksityishenkilöitä sekä toimintayksiköitä. Lait terveydenhuollon (28.6.1994/559) sekä sosiaalihuollon (26.6.2015/817) ammattihenkilöistä määrittelevät ne tapaukset, joissa ammatinharjoittamiseksi vaaditaan joko oikeus toimia laillistettuna ammattihenkilönä tai oikeus käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä. Jako laillistettuihin ammattihenkilöihin ja nimikesuojattuihin ammattinimikkeisiin ei ole riippuvainen siitä, toimitaanko sosiaali- vai terveydenhuollon tehtävissä. Suurin osa sote-alan korkeakoulutuksen omaavista ehdokkaista toimi niissä tehtävissä, joihin vaaditaan laillistettu ammattioikeus. Poikkeuksen aiheutti psykoterapeutin ammatti, sillä se lukeutuu terveydenhuollon nimikesuojattaviin ammatteihin, joten tutkimuksen kohteeksi ei voitu asettaa vain niitä ammattinimikkeitä, jotka vaativat laillistetun ammattihenkilön aseman. Koska analyysin kohteena on sote-alan asiantuntijoiden ja jo alalta eläköityneiden lisäksi alan opiskelijat, tuli heidän kohdallaan luottaa ilmoitettuihin tietoihin. Vielä alaa

opiskelevien tietoja ei välttämättä ole vielä rekisteröity JulkiTerhikki-järjestelmään riippuen koulutuksesta ja siitä, kuinka pitkällä opinnot ovat. Joihinkin alan korkeakoulutuksiin kuuluu ammattioikeuden hakeminen vasta valmistuttua, kun taas esimerkiksi hammas- tai lääketieteen opiskelijat voivat hakea ensimmäisen kerran rajattua ammattioikeutta 4.vuoden opintojen suorittamisen jälkeen tietyin ehdoin.

5 POHDINTA

Tutkielman johdannossa esitin tutkimuskysymykset, joihin pyrin luomaan syvempää ymmärrystä analyysin keinoin. Ensimmäisen kysymyksen osalta tutkielman kolmas luku alalukuineen koostaa ne seikat, jotka tekevät käsitteestä itsenäisen. Kolmas luku toimii myös taustoittajana toiseen tutkimuskysymykseen vastaamisessa, sillä tutkielman edetessä olen erittelyn ja analysoinnin keinoin purkanut auki analysoitavan käsitteen ilmenemistä osana aluevaaliteemaa. Kiteytän keskeisimmät huomioni koskien tutkimuskysymyksiä tuloksia osana pohdintaa.

Asiantuntijavallan käsite on yksi niistä politiikan tutkimuksen käsitteistä, jolle ei olla pystytty luomaan tarkkaa määritelmää. Tämä huomioiden käsiteanalyysissäni totean, että relevantimpaa on pikemminkin tutkia käsitteen määritelmien muodostumista. Asiantuntijavallan käsitteen määrittelyä olen pyrkinyt tarkentamaan rinnakkaiskäsitteiden, käyttöesimerkkien sekä ominaispiirteiden avulla. Juuri ominaispiirteiden sekä käyttöesimerkkien erittely tarkentaa sitä, mitä asiantuntijavallan käsitteellä tarkoitetaan ja mitä ei. Käsitteen suhteet rinnakkaiskäsitteisiin, kuten 'virka miesvaltaan' tai 'teknokratiaan' nähden toimivat rajanvetoina havainnollistamaan analyysin kohteena olevan käsitteen toisista riippumattomuutta. Rinnakkaiskäsitteillä voidaan tarkentaa käsitteiden välisiä suhteita, mutta käsitteen määrittelyä ei voida toteuttaa pelkästään niihin perustuen. Tiivistettynä voidaan sanoa, että

asiantuntijavallan käsitteen määritelmä ei ole yksiselitteinen, vaan se riippuu kontekstista, jossa käsitettä käytetään. Esimerkiksi sen voidaan ajatella olevan piilevää vallankäyttöä, joka näyttäytyy asiavalmisteluun osallistumisen muodossa tai toisaalta se nähdään vallankäytön lajina, joka perustuu asiantuntijastatukseen.

Tekemäni aluevaalianalyysin tulokset vastasivat hypoteesiani siitä, että juuri sote-alan asiantuntijuus on vahvasti edustettuna aluevaaleissa valittujen valtuutettujen muodossa, joiden yksi keskeisimmistä tehtävistä on sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä päättäminen alueittain. Vaalitulosten analyysi osoittaa, että sote-alan asiantuntijoiden osuudet korostuvat ehdokasmäärältään suurimpien puolueiden kokoonpanossa. Varsinaista puolueideologista yhteyttä asiantuntijavaltuutettujen lukumäärään ei ollut havaittavissa aineistossa. Kuitenkin riippumatta siitä, minkä puolueen edustaja on kyseessä, tarkasteltujen puolueiden edustajista löytyi muidenkin alojen korkeasti koulutettuja. On muistettava, että aluevaltuustojen sisällä luottamustoi-
mien paikkajako mukailee vaalitulosta, eikä määräydy yksittäisten valtuutettujen kompetenssin tai asiantuntemuksen mukaan. Toisin sanoen, vaikka Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aluevaltuustoon tuli valituksi 35 sote-alan asiantuntijaa, heidän asiantuntijuutensa yksinään ei takaa heille vaikutusvaltaisimpia luottamustoimia. Tällaisina voidaan pitää esimerkiksi aluevaltuuston puheenjohtajan toimea sekä eri lautakuntien puheenjohtajuuksia. Hyvinvointialueen päätöksenteko jakaantuu aluevaltuuston lisäksi aluehallituksen ja eri lautakuntien kesken. (Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, 2022.) Vaikka niin sanotut 'asiantuntijavaltuutetut' eivät olisikaan johtavissa asemissa hyvinvointialueensa toimielinorganisaatioissa, ei tämä tarkoita, että heidän vaikutusmahdollisuutensa olisivat vähäiset. Esimerkiksi lautakuntatyöskentely vastaa suurimmilta osin niiden palveluiden kehittämisestä, jotka ovat sen vastuualueen mukaisia, ja näin mahdollistaa substanssiosaamisen hyödyntämisen. Huomionarvoista kuitenkin on suurimpien puolueiden kokoomuksen, SDP:n sekä RKP:n edustajien osuus Länsi-Uudenmaan aluehallituksessa ja eri lautakuntien puheenjohtajuuksien jakautumisessa, mikä osaltaan takaa vallankäytön keskittymisen suurpuolueiden kesken. Tällaisessa tilanteessa ongelmaksi voi vallan kasaantumisen lisäksi nousta maantieteellinen aspekti, sillä hyvinvointialueen pienempien kuntien edustajien osuus lautakuntapaikoista on vaarassa jäädä vähäiseksi. On pidettävä

mielessä, että vaikka valtuusto on jo järjestäytynyt luottamustoimipaikkajaon osalta ensimmäisessä kokouksessaan alkuvuodesta 2022, aloittaa se virallisesti työskentelynsä vasta vuoden 2023 alussa. Siihen mennessä työnjako lautakuntien ja aluehallituksen välillä sekä kaikkien alueen kuntien äänen kuuluviin saaminen on voitu ratkaista. Hyvinvointialueet sekä aluevaltuustot ovat julkisoikeudellisina yhteisöinä verrattain uusia julkisen vallan käyttäjiä, joiden toiminta tulee kehittymään valtaisesti, kun vastuualueet ja toimintatavat ovat hakeneet paikkansa.

Aineiston analyysi osoittaa, että Länsi-Uudenmaan aluevaalien vaalitulos oli tutkielmani näkökulmasta tulkittuna asiantuntijapainotteinen. Niin sanotun 'asiantuntijavaalituloksen' todellinen merkitys näyttäytyy vasta, kun valtuusto on aloittanut toimintansa. Oma arvioni on, että etenkin sote-alan asiantuntijavaltuutetut voivat lisätä kansalaisten uskoa päätöksentekijöihin, ja myöhemmin nostaa aluevaalien äänestysaktiivisuutta. Mikäli äänestäjät tietävät, että heidän sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä vastaavat alan ammattilaiset, on todennäköistä, että heidän luottamuksensa aluevaltuustoa kohtaan vahvistuu. Se, että äänestäjillä on vahva luottamus päätöksentekijöitä kohtaan, vahvistaa vallankäytön legitimitettä.

LÄHTEET

KEVA. (2019). Kunta-alan ammattinimikkeiden haku. Haettu 5.5.2022 osoitteesta <https://www.keva.fi/tyonantajalle/elakemaksut/ammattinimikkeiden-haku/>

Kielikone Oy. MOT Kielipalvelu. <https://www-sanakirja-fi.ezproxy.jyu.fi/>

Kirjonen, J. (1997). Osaava asiantuntija. Teoksessa Koulutuksen tutkimuslaitos, Eriksson, M., Eräsaari, R., Filander, K., Huttunen, R., Häkkinen, P., Eteläpelto, A. (toim.), Muuttuva asiantuntijuus. (s.25). Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä. 1994. 559/ 28.6.1994. Viitattu 4.5.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. 2015. 817/26.5.2015. Viitattu 4.5.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue. (2022). Päätöksenteko. Haettu 19.5.2022 osoitteesta <https://www.luvn.fi/fi/paatoksenteko>

Näsi, J. (1980). Ajatuksia käsiteanalyysistä ja sen käytöstä yrityksen taloustieteessä. Tampereen yliopisto.

Oikeusministeriö. (2022). Tieto- ja tulospalvelu. Haettu 23.3.2022 osoitteesta <https://tulospalvelu.vaalit.fi/AV-2022/>

Puusa, A. (2008). Käsiteanalyysi tutkimusmenetelmänä. Premissi: Terveys- ja sosiaalialan johtamisen erikoisjulkaisu. https://www.academia.edu/3310906/Käsiteanalyysi_tutkimusmenetelmänä

Reunanen, J. (1996). Asiantuntijavalta: Asiantuntijavalmistelu ministeriöissä ja asiantuntijavallan idean kehittäely vanhaeurooppalaisen filosofia perustalta. Hallinnon kehittämiskeskus

Soteuudistus.fi. (2021). Uudistus lyhyesti. Haettu 2.3.2022 osoitteesta <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti->

Tilastokeskus. (2021). Aluevaalit 2022. Ehdokasasettelu. Haettu 23.3.2022 osoitteesta https://www.stat.fi/til/alvaa/2022/01/alvaa_2022_01_2022-01-14_fi.pdf

Vaalit.fi. (2021). Aluevaltuustot. Haettu 23.3.2022 osoitteesta <https://vaalit.fi/aluevaltuustot>

Valtioneuvosto. (2019). Marinin hallitusohjelma 2019.Strategiset kokonaisuudet. Haettu 15.2.2022 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/oikeudenmukainen-yhdenvertainen-ja-mukaan-ottava-suomi>

Valvira. (2022). Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteri JulkiTerhikki. Haettu 25.4.2022 osoitteesta <https://julkiterhikki.valvira.fi/>

Walker, L.O., Avant, K.C. & Viitanen R. (1992). Teoria – avain hoitotyöhön. Sairaanhoidajien koulutussäätiö.

Wilson, J. (1963). Thinking with concepts. Cambridge University Press.

Yle. (1.4.2022). Vaalitulospalvelu. Haettu 23.3.2022 osoitteesta <https://vaalit.yle.fi/av2022/fi/tulospalvelu/counties/3/-stats-section>

Ylöstalo, H. (20.3.2020). Asiantuntijavalta politiikassa. Poliitikasta-lehti. <https://politiikasta.fi/asiantuntijavalta-politiikassa/>

